

Posudek na rigorózní práci

Michaely Císlerové, Dílo Matěje Rejska – Prašná brána

Ústav pro dějiny umění FF UK v Praze, Praha 2008

Ved.práce: prof. Jaromír Homolka, Dr.Sc.

262 stran, 306 il.

Osobnost a dílo Matěje Rejska se zatím nedočkaly moderní monografie (nepočítáme-li knihu Bohuslava Krause, *Mistr české gotiky Matěj Rejsek z Prostějova, Živor a dílo*, Prostějov 1946), což mimo jiné svědčí o nesnadnosti takového úkolu. Rejsek je jakožto umělec velmi těžko uchopitelný: umělec-amatér, samouk, zručný kreslíř, který se vypracoval vlastními silami, aniž by prošel tradičním dlouholetým školením v huti či postupem od učedníka a tovaryše v cechu, v žádaného kameníka-sochaře a dokonce architekta. Geniální kompilátor (dle mého názoru), osobnost více než snaživá a ctižádostivá, která dokázala zpracovat veškeré dosažitelné podněty a vzory a uzpůsobit je obdivuhodně pro potřeby objednavatele. Rozkrýt zdroje jeho inspirací není jednoduché a vyžaduje zkušenost a erudici: kromě celkem jasných předloh, protože dochovaných, jich mnoho zcela zmizelo. Těžko zachytíme množství děl z oblasti kresby, malby, plastiky, skicářů a vzorníků, které měl k dispozici. Různorodost jeho díla pokud jde o náměty a slohové vazby přitom napovídá, že vybíral prakticky bez omezení z děl minulosti i nejčerstvějších novinek.

Dovoluji si tyto známé skutečnosti úvodem připomenout, abych zdůraznila obtížnost daného tématu i pro zralé badatele, natož pro diplomanta.

Michaela Císlerová však zvolila cestu, která je na cestě k lepšímu poznání a zhodnocení “fenoménu Rejsek” bezpochyby správná: zevrubnou analýzu Rejskova základního díla jeho počátečního období - Prašné brány, její monografické zpracování včetně Mockerovy úpravy a dostavby a její zasazení do širšího dobového kontextu. (Bude-li takto monograficky kvalitně zpracováno i další hlavní dílo Rejskovo - dostavba chóru kutnohorského chrámu sv. Barbory - bude tím otevřena brána k novému Rejskovu zhodnocení).

Práce je přehledně rozvržena do pěti kapitol: za metodickým úvodem, životními ději a stručným přehledem Rejskova díla následuje III. kapitola, jež tvoří hlavní těžiště práce – vlastní zpracování tématu Prašné brány. Autorka si úkol opravdu neusnadnila – analyzovala podrobně písemné prameny i dosavadní literaturu, zkoumala topografickou situaci brány a jejího okolí s ohledem na její specifickou roli v pražském opevnění, rozpracovala dějiny brány od středověku prakticky až do dnešních dnů. Podstatnou část věnovala zevrubnému hodnotícímu popisu architektury a její sochařské výzdoby, čímž si vytvořila bezpečnou bázi pro architektonický rozbor a pro pokus o nastínění jejího ikonografického programu a slohu v závěru této kapitoly. Samostatné dvě menší kapitoly před vlastním závěrem práce jsou pak věnovány srovnávacím studiím – jednak architektonickému rozboru typu brány chráněné věží a typu obytné věže s exkursem k příkladům francouzským.

Nutno ocenit, že autorka pracovala kromě odborné literatury nejen s publikovanými, ale hlavně s nepublikovanými prameny, jako jsou restaurátorské zprávy či pasporty. Vyzvednout je třeba rozsáhlou obrazovou přílohu, soustředěnou na historická vyobrazení Prašné brány, Mockerovy kresby a zaměření, recentní fotodokumentaci detailů a srovnávací materiál. Obsahuje rovněž barevnou analýzu obou fasád, kde jsou odlišeny

původní, doplněné a novodobé kusy sochařské výzdoby – stručné ale průkazné resumé výsledků autorčina bádání. To platí i o přehledné tabulce chronologie stavby Prašné brány. Ocenit nutno rovněž zveřejnění přepisů pramenů k Matěji Rejskovi v textové příloze.

V úvodu práce autorka velmi pěkně formuluje otázky, které současně slouží jako klíč k jejímu uchopení tématu, z nichž některé cituji, protože umění klást si správně otázky prozrazuje dost o schopnosti samostatného úsudku a zaujetí autora a nám dává navíc nahlédnout do posunu v metodice badatelského přístupu: „Jakému účelu brána sloužila? Proč se staroměstští rozhodli obnovit starou bránu, když Staré Město od doby Karla IV. své hradby vlastně nepotřebovalo? Co se stalo, když obranná funkce přestala být prioritní?“... S ohledem na sochařský program se ptá: „Jak vzhled brány ovlivnilo přání stavebníka a zadavatele? Byla věž opravdu stavěna pro krále a byla vůbec někdy spojena s Královým dvorem? Je „renovatio regni“, tak zřejmě se projevující ve vzhledu a koncepci brány, záměrem panovníka nebo vyjadřuje skrytou touhu měšťanů po stabilizaci poměrů a po návratu starých časů a schopného panovníka? Jde o historismus doby nebo o historizující tendenci Rejska imitátora? Je možné, že jde o historismus vědomý, snažící se záměrně o „renesanci“ umění předchozích epoch?... atd. V průběhu práce a znovu v závěru se pak k těmto otázkám vrací a pokouší se na ně odpovědět. Sympatické je i to, že autorka sama vnímá svoji práci jen jako jeden z dílčích kroků, vedoucích k budoucímu zpracování Rejskovi monografie. Vlastní rekapitulace dosažených výsledků práce a odpovědi na otázky z úvodu obsahuje závěr, kde autorka shrnuje, k čemu v práci dospěla, ale také kde pociťuje sama její slabiny nebo lépe řečeno, možnosti dalšího badatelského směřování.

Hlavní téma práce, kterým je monografické zpracování Prašné brány, bylo v rámci diplomové práce splněno na výbornou a obstálo by po menších úpravách i jako téma práce disertační. Tím, že autorka přihlédla k posledním výsledkům restaurátorských průzkumů, podařilo se jí oproti dřívějším dílčím studiím na toto téma objektivně zhodnotit podíl zachování středověkého stavu vůči novějším úpravám a dojít i k procentuálnímu odhadu tohoto poměru (78% originálu z celkového počtu výzdobných motivů! – viz str.217-218.).

Hlavní však je, že se dokázala vymanit z tradičního schématu podobných monografických studií, jak naznačila již formulace otázek v úvodu, že zvažovala celé dílo v jeho širším dobovém kontextu a otevřela tak další cestu k nezaujatému hodnocení Matěje Rejska. V rámci diplomové práce nebylo ani možné plně zodpovědět všechny položené otázky. Oceňuji však, že si diplomantka práci v žádném případě neulehčila: je zde cítit zaujetí, osobní nasazení, vůle vracet se k problémům několikrát a z mnoha stran, snaha s tématem se „poprat“, nikoli jen učinit zadost formálním požadavkům na diplomovou práci. To s sebou nese jistě rizika omylů a chyb, ale ukazuje to na druhé straně na dobrý start pro další badatelský růst autorky

S ohledem na výše uvedené jen pár poznámek na závěr- Kapitola o díle Matěje Rejska působí nutně vzhledem k těžišti práce – III. kapitole – nevyváženě, protože se nedalo ponořit do hloubky jednotlivých děl. Je to znát např. na hesle o chóru sv. Barbory v Kutné hoře, na který asi autorka záměrně resignovala vzhledem k jeho paralelně probíhajícímu a nedokončenému průzkumu. Výhrady lze mít i

k dalším heslům (datace Křivoklátu) a ke způsobu některých citací (kolektivní díla typu Encyklopedie), kde je třeba rovněž citovat konkrétní autory.

V kapitole o typu obytných věží se projevila nedostupnost zahraniční literatury a znalost srovnávacího materiálu. Polemizovat by se proto dalo s uvedením příkladů francouzských obytných donjonů a naopak s absencí příkladu Torre Aquila v Tridentu, která coby obytná věž nad branou, oddělená od biskupské residence dlouhým přechodem podél hradeb připomíná situaci Prašné brány. Naopak je třeba ocenit zamyšlení nad sochařskou výzdobou konzol v Praze a ve Vincennes a také uvedení brány v Capui jako jednoho z modelů sochařské výzdoby fasád bran a věží s královským programem je legitimní, i když s výhradami. Schází ovšem připomenutí dalších městských bran s výzdobou (Paříž) a zejména fasáda věže pražského domu U zvonu s královským programem, která předcházela Staroměstskou mosteckou věž.

Námětů k diskusi je zde jistě mnoho, ale i to ostatně svědčí o kvalitě práce, když dokáže konstruktivní diskusi otevřít.

Rigorózní práci Michaely Císlarové proto doporučuji k obhajobě.

PhDr. Klára Benešová, CSc.

V Praze, dne 8. 4. 2008